

RAAP BELGIË – RAPPORT 762

ARCHEOLOGIE NOTA

Grimbergen Vliegveld te 1850 Grimbergen

[PROGRAMMA VAN MAATREGELEN]

Bureauonderzoek – 2021J259

Landschappelijk bodemonderzoek – 2021K109

[COLOFON]

[TITEL] Archeologienota Grimbergen Vliegveld te 1850 Grimbergen (Archeologisch Vooronderzoek)
Programma van Maatregelen
Bureauonderzoek - 2021J259
Landschappelijk bodemonderzoek - 2021K109

[VERSIE] 24-11-2021

[AUTEUR(S)] I. Depaepe, J. Velleman

[PROJECTLEIDER] L. Ryckebusch

[PROJECTMEDEWERKERS]

[PROJECTBEGELEIDER]

[AARDKUNDIGE] J. Velleman

[RAAPPROJECT] GRIVLI01

[ERKEND ARCHEOLOOG] RAAP België (OE/ERK/Archeoloog/2016/00154)

[BEWAARPLAATS DOCUMENTATIE] RAAP België BV, Begoniastraat 13, 9810 Eke

[BEVOEGD GEZAG] Agentschap Onroerend Erfgoed

RAAP België BV
Begoniastraat 13
9810 Eke
Telefoon 09/311 56 20
E-mail: raap@raap.be
Website: www.raap.be

© RAAP België BV, 2021

RAAP België aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave	2
1 Gemotiveerd advies - geen vervolg	3
1.1 Samenvatting van het vooronderzoek	3
1.2 De volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek	4
1.3 De aan-/afwezigheid van een archeologische site	4
1.4 Impactbepaling	5
1.5 Waardering van de archeologische site	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2 Programma van maatregelen.....	6
3 Bibliografie	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

1 GEMOTIVEERD ADVIES – GEEN VERVOLG

1.1 SAMENVATTING VAN HET VOORONDERZOEK

RAAP België voerde een archeologisch vooronderzoek uit in het plangebied 'Vliegveld Inrichting park Maalbeekvallei' te Grimbergen. Dit gebeurde in functie van het verkrijgen van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen.

Het archeologisch vooronderzoek had tot doel na te gaan of er kans is op aanwezigheid van waardevolle archeologische resten. Er zijn gegevens verzameld over de aardkundige, archeologische en historische context van het plangebied. Op basis daarvan is een archeologische verwachting opgesteld en is nagegaan wat de invloed is van de werken op het archeologisch erfgoed. Deze onderzoekstappen hebben geleid tot een advies.

Het plangebied is gelegen langsheen de noordelijke oever van de Maalbeek, in de vallei van dezelfde beek. Het ligt net aan de voet van een lokale oostelijke uitloper van de cuesta van Asse, in een zeer golvend landschap. Het quartair pakket in het noorden van deelgebied 1 bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het weichseliaan gevolgd door een eolische afzetting van het weichseliaan tot mogelijk vroegholoceen (zandleem tot leem). Mogelijk zijn ook quartaire hellingsafzettingen aanwezig. In de lager gelegen gedeeltes van de Maalbeekvallei is ook sprake van holocene alluvium. Op de bodemkundige kaart staat deelgebied 1 grotendeels gekarteerd als code 'OB', maar de aangrenzende bodemtypes wijzen op lemige tot zandlemige bodems met een textuur B-horizont, met mogelijke aanwezigheid van oppervlakkig colluviaal/alluviaal sediment. Dit colluvium kan mogelijk voor gunstige bewaringstoestanden hebben gezorgd. In deelgebied 2 zijn lemige afzettingen zonder profielontwikkeling of met sterk alluviaal karakter gekarteerd.

De CAI-indicatoren tonen voorzichtig een ingebruikname van de regio vanaf het neolithicum. Sites in de directe omgeving van het plangebied die in de metaaltijden worden gedateerd zijn ook eerder schaars, maar iets verder gelegen is een rijke bewonings- en begravingssite aan het licht gekomen. Voor de Romeinse periode en de eerste fases van de middeleeuwen is ook weinig informatie voorhanden, maar er is een duidelijke piek in het aantal laatmiddeleeuwse indicatoren zichtbaar. Aan de hand van historisch-cartografisch onderzoek wordt notie gemaakt van tal van sites met walgracht en uitgebouwde hoeves in en rond het dorpscentrum van Grimbergen. Tevens worden verschillende (water)molens vermeld. Ook tijdens de Tweede Wereldoorlog is het gebied intensief gebruikt met de aanwezigheid van het voormalige militaire vliegveld dat in 1939 is aangelegd en een rijke gebruiksgeschiedenis kent. Er zijn in de gebruiksgeschiedenis van de regio rond het plangebied dus merkbaar enkele hiaten aanwezig, maar dit is mogelijk eerder te wijten aan de stand van onderzoek dan dat ze een waarheidsgetrouw beeld schetsen van het (pre)historisch landgebruik in de streek. Als naar de ruimtelijke spreiding van de indicatoren wordt gekeken, valt op dat alle delen van het landschap gebruikt zijn: zowel de alluviale vlakke, als de (flanken van de) hoger gelegen zones. Voor de vroegste historische periodes lijken de toppen en flanken van de vallei een aantrekkelijke plek voor bewoning. In de late middeleeuwen wordt de alluviale vlakke voornamelijk gebruikt als economische zone.

Voor het plangebied geldt een matige tot hoge verwachting op zowel steentijdsites als sporen- of vondstvindplaatsen vanaf het neolithicum. Er moet door de ligging in een economisch gebruikte beekvallei ook rekening gehouden worden met sporen en/of vondsten die gerelateerd zijn aan watergebonden activiteiten en juist in de natte delen te verwachten zijn. Op basis van het historisch kaartmateriaal en de orthofoto's uit de 20ste en 21ste eeuw kan gesteld worden dat het plangebied tot de aanleg van het militaire vliegveld in 1939 grotendeels als landbouwgrond in gebruik is geweest. Mogelijk waren in de 18de en/of 19de eeuw één of meerdere vrijstaande hoeves aanwezig, maar door de lage graad van accuratie van de historische kaarten op dergelijke schaal kan dit niet hard gemaakt worden. Toen het vliegveld in 1940 in Duitse handen viel, zijn er structuren binnen de contouren aangebracht. Deze zijn echter beperkt in oppervlakte. In de naoorlogse periode, meer bepaald in de jaren 70 en 80 zijn verschillende ingrepen in deelgebied 1 te merken, zoals de aanleg van het JOC, de sportvelden (tennisveld, zwembad, voetbalveld), de zone van de hondenclub en het containerpark. Deelgebied 2 lijkt na de oorlog onbebouwd, en het oostelijk deel wordt vermoedelijk in de tweede helft van de jaren 80 opgehoogd. In het volledige plangebied moet dus rekening gehouden worden met lokale verstoringen, maar voor het merendeel wordt uitgegaan van een lage verstoringgraad onder de (historische) ploeglaag. Op basis van de CAI kan afgeleid worden dat mogelijke archeologische resten zich meteen onder de (historische) ploeg- en/of verstoringlaag kunnen bevinden.

Voor deelgebied 1 is een matige tot hoge verwachting op zowel steentijd- als sporensites vanaf het neolithicum vooropgesteld. Op basis van het onderzoek blijkt dat er nog onvoldoende gegevens bekend zijn omtrent de gaafheid en bijgevolg het archeologisch potentieel van het projectgebied. Er wordt voor deelgebied 1 in eerste instantie verder archeologisch vooronderzoek geadviseerd in de vorm van een landschappelijk bodemonderzoek.

De archeologische verwachting op bewoningssites in deelgebied 2 wordt echter door de lager gelegen, en dus mogelijk minder gunstige, ligging in de beekvallei laag ingeschat. Geïsoleerde archeologische relicten, al dan niet verband houdend met watergebonden activiteiten, kunnen echter niet uitgesloten worden. Er moet hier evenwel rekening gehouden worden met de vrij beperkte toekomstige ingrepen (i.e. de aanplanting van een boomgaard). Eventuele toekomstige inspanningen wegen niet op tegen de trefkans van dergelijke vindplaatsen. Op basis van het bureauonderzoek blijkt aldus dat verder (voor)onderzoek niet of nauwelijks tot kenniswinst zal leiden. Er worden in deelgebied 2 geen verdere maatregelen geadviseerd.

De bodemopbouw van deelgebied 1 is vrij uniform en gekarakteriseerd door lemige tot zandlemige afzettingen, maar met variabele gradaties aan verstoringen en ophogingen. Verder is er nergens enige vorm van profielontwikkeling vastgesteld, maar is er wel steeds sprake van colluvium en/of oude ploeglaag. Het verwachte bodemprofiel met textuur B-horizont uit het bureauonderzoek is dus ofwel door colluviale processen niet tot ontwikkeling kunnen komen, of verdwenen.

Op basis van het landschappelijk bodemonderzoek kan de eerder opgestelde impactanalyse en archeologische verwachting verfijnd worden. De enige zones waar de geplande werken dieper gaan dan het potentieel (pre)historisch loopniveau of de diepte van dit niveau benaderen (en dus geen buffer is voorzien), is ter hoogte van de geplande infiltratiezones, poelen en vijvers centraal in het deelgebied. De archeologische verwachting is door de bodemkundige resultaten verlaagd. Alles in acht nemend wegen eventuele toekomstige onderzoeksinspanningen niet op tegen de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek, de verlaagde archeologische verwachting en de geringe dimensies van de geplande ingrepen. De beperkte kans op ruimtelijk inzicht maakt dat er slechts een klein potentieel op kenniswinst geldt. Door de negatieve kosten-batenanalyse en het beperkt kenniswinstpotentieel worden dus **geen verdere maatregelen voor archeologisch (voor)onderzoek geadviseerd**.

1.2 DE VOLLEDIGHEID VAN HET UITGEVOERDE VOORONDERZOEK

Tijdens het bureauonderzoek en landschappelijk bodemonderzoek zijn de noodzakelijke landschappelijke, archeologische en historische data geraadpleegd. Op basis van deze gegevens is een uitspraak gedaan worden over de aan-/afwezigheid van archeologisch erfgoed. Er is een archeologische verwachting opgesteld en de afweging voor de noodzaak tot verder vooronderzoek heeft een voldoende gefundeerde conclusie opgeleverd.

1.3 DE AAN-/AFWEZIGHEID VAN EEN ARCHEOLOGISCHE SITE

Op basis van het bureauonderzoek werd voor het plangebied een matige tot hoge verwachting op zowel steentijdsites als sporen- of vondstenvindplaatsen vanaf het neolithicum opgesteld. Er moet door de ligging in een economisch gebruikte beekvallei ook rekening gehouden worden met sporen en/of vondsten die gerelateerd zijn aan watergebonden activiteiten en juist in de natte delen te verwachten zijn. Op basis van het historisch kaartmateriaal en de orthofoto's uit de 20ste en 21ste eeuw kan gesteld worden dat het plangebied tot de aanleg van het militaire vliegveld in 1939 grotendeels als landbouwgrond in gebruik is geweest. Mogelijk waren in de 18de en/of 19de eeuw één of meerdere vrijstaande hoeses aanwezig, maar door de lage graad van accuratie van de historische kaarten op dergelijke schaal kan dit niet hard gemaakt worden. Toen het vliegveld in 1940 in Duitse handen viel, zijn er structuren binnen de contouren aangebracht. Deze zijn echter beperkt in oppervlakte. In de naoorlogse periode, meer bepaald in de jaren 70 en 80 zijn verschillende ingrepen in deelgebied 1 te merken, zoals de aanleg van het JOC, de sportvelden (tennisveld, zwembad, voetbalveld), de zone van de hondenclub en het containerpark. Deelgebied 2 lijkt na de oorlog onbebouwd, en het oostelijk deel wordt vermoedelijk in de tweede helft van de jaren 80 opgehoogd. In het volledige plangebied moet dus rekening gehouden worden met lokale verstoringen, maar voor het merendeel wordt uitgegaan van een lage verstoringgraad onder de (historische) ploeglaag. Op basis van de CAI kan afgeleid worden dat mogelijke archeologische resten zich meteen onder de (historische) ploeg- en/of verstoringlaag kunnen bevinden.

Wanneer op het niveau van de deelgebieden naar de archeologische verwachting wordt gekeken, is duidelijk dat deze wel verschilt per deelgebied. Voor deelgebied 1 is een matige tot hoge verwachting op zowel steentijd- als sporensites vanaf het neolithicum

vooropgesteld. De archeologische verwachting op bewoningssites in deelgebied 2 wordt echter door de lager gelegen, en dus mogelijk minder gunstige, ligging in de beekvallei laag ingeschat.

Op basis van het landschappelijk bodemonderzoek kan de verwachting op (in situ bewaarde) steentijdvindplaatsen en/of sporensites vanaf het neolithicum verlaagd worden. Onder de verstoringslaag en/of het colluviumpakket is geen profielontwikkeling geattesteerd. Het te verwachten bodemprofiel met textuur B-horizont is dus ofwel door colluviale processen niet tot ontwikkeling kunnen komen, of verdwenen. Dit verlaagt de kans op gaaf bewaarde loopniveau(s) uit deze periode(s), en dus archeologische contexten. Het kan echter nooit uitgesloten worden dat er vindplaatsen aanwezig zijn (geweest). De diepteligging van de ondergrens van het verstorings- en/of colluviumpakket varieert van 50 tot 130 cm -mv.

1.4 IMPACTBEPALING

Op basis van het landschappelijk bodemonderzoek kan de eerder opgestelde impactanalyse verfijnd worden. De enige zones waar de geplande werken dieper gaan dan het potentieel (pre)historisch loopniveau of de diepte van dit niveau benaderen (en dus geen buffer is voorzien), is ter hoogte van de geplande infiltratiezones, poelen en vijvers centraal in het deelgebied.

Ook de archeologische verwachting is door de bodemkundige resultaten verlaagd. De kans op (*in situ* bewaarde) archeologische vindplaatsen uit zowel de steentijd als jongere periodes bestaat evenwel nog, maar er moet ook rekening gehouden worden met de dimensies van de geplande ingrepen. Zoals hierboven vermeld zijn de enige zones waar bodemimpact geldt, en dus versterking van eventueel aanwezige archeologische contexten, de zones van de geplande infiltratiezones, poelen en vijvers. Deze oppervlaktes schommelen tussen 37 en 1.207 m², maar liggen verspreid in het plangebied. De ingreepdieptes variëren van 0,8 m tot 2,2 m diep, maar hierbij dient vermeld te worden dat de waterlichamen voorzien worden van schuine en geleidelijke oevers. De oppervlaktes tot het maximaal afgravingsniveau zijn dus kleiner dan hierboven vermeld.

Alles in acht nemend wegen eventuele toekomstige onderzoeksinspanningen niet op tegen de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek, de verlaagde archeologische verwachting en de beperkte dimensies van de geplande ingrepen. De beperkte kans op ruimtelijk inzicht maakt dat er slechts een klein potentieel op kenniswinst geldt. Door de negatieve kosten-batenanalyse en het beperkt kenniswinstpotentieel worden dus **geen verdere maatregelen voor archeologisch (voor)onderzoek geadviseerd**.

2 PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Er wordt **geen verder archeologisch onderzoek geadviseerd**.

Wel blijft de **meldingsplicht** gelden bij toevalsvondsten (ofwel de vondst van een roerend of onroerend goed met archeologische erfgoedwaarde, zoals deze omschreven wordt in Artikel 5.1.4. van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013). Dit geldt voor vondsten gedaan buiten de context van archeologisch vooronderzoek, archeologische opgravingen, of gebruik van een metaaldetector.